
DUES CONTRIBUCIONS SOBRE EL CRIM ORGANITZAT

En aquest article es recullen dues de les ponències presentades a les Jornades sobre crim organitzat que es van dur a terme durant els dies 28, 29, 30 de novembre i 2 de desembre de 2011 a l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya.

En primer lloc, Joan Queralt ens parla dels orígens, la història i l'estat actual de les organitzacions criminals italianes i, com si es tractés de dues cares d'una mateixa moneda, de l'antagonista antimàfia, que es va gestar fa només uns trenta anys entre una part de la magistratura italiana per a lluitar contra les màfies. En segon lloc, José Luis Trapero fa una breu valoració dels ponents –experts tant d'àmbit nacional com internacional–, dels temes tractats i dels grups de treball que van tenir lloc durant les Jornades. Totes dues contribucions ens ofereixen unes reflexions finals, així com propostes de millora per a la lluita contra el crim organitzat.

Both articles were presented during the Conference on Organized Crime that was held at the Institute for Public Security of Catalonia from 28th to 30th of November.

Within the first article, Joan Queralt exposes the historical background, roots and the state of the art regarding the Italian criminal organizations as well as, as if they were two sides of the same coin, its antagonist, the so-called anti-mafia. It arose just 30 years ago, from within the Italian magistracy to fight against mafias.

Commissar Luis Trapero, within the second article, introduces a short summary of the lectures, of experts from abroad and nationals, that were presented during the conference.

Both documents offer some final reflections, as well as several proposals in improving the fight against organized crime.

CRIMINALITAT I ANTIMÀFIA. UNA PARADOXA MADE IN ITALY PER A LA UNIÓ EUROPEA

JOAN QUERALT DOMÈNECH¹

Periodista i escriptor

1. INTRODUCCIÓ

Abans de tot, vull expressar la meua satisfacció per aquesta oportunitat, especialment perquè comporta haver fet un pas endavant en el camp de l'anàlisi i el debat del fenomen de la criminalitat, un dels dèficits més rellevants en la lluita contra el crim organitzat al nostre país.

---

1. Joan Queralt fa més de vint anys que investiga sobre les màfies i és autor de diversos llibres sobre el tema, com: *Crónicas mafiosas: Sicilia 1985-2005: veinte años de mafia y antimafia*. Barcelona: Cahoba, 2005. També: *La Gomorra catalana*. Barcelona: Angle, 2011 (col. «El Fil d'Ariadna», 48).

Constatar que el fet és ja una realitat i l'inici d'allò que espero que sigui una continuada i llarga tradició en la matèria, suposa per a mi –repeteixo– una enorme satisfacció. Felicito per això els organitzadors i els desitjo el més gran dels èxits. També perquè el seu èxit serà el de tots nosaltres.

Parlar de crim organitzat i parlar de la lluita contra la criminalitat suposa, inevitablement, parlar d'Itàlia. De les ombres però també de les coses positives d'aquest país. Parlar d'Itàlia implica l'oportunitat d'aprendre de la seva experiència, la més sòlida, accidentada i avançada de tot Europa. També la més innovadora i contradictòria en això que avui definim com a antimàfia. Podem aprendre del seus encerts i evitar els errors.

Per descomptat, no establim similituds entre la realitat italiana i l'espanyola, radicalment diferents. Compartim riscos, és cert, però també aquests són d'una gravetat i un pes diferents. No obstant això, la seva experiència en la lluita contra la criminalitat i en la creació de moltes expressions d'antimàfia: des dels moviments de la societat civil fins al camp legislatiu o de la investigació, així com la constitució i coordinació d'organismes i grups de treball, sigui en l'àmbit judicial com en el policial, signifiquen un valuós referent per a qualsevol estratègia de futur.

M'agrada recordar –i que recordem– que Itàlia, és cert, és el país de Riina i Provenzano, de Cosa Nostra, la Camorra, la 'Ndrangheta, la Sacra Corona Unita, de les manifestacions més extremes de la seva violència i el de centenars de polítics i administradors connivents amb el sistema mafios, però és també el país de Falcone, Borsellino, Rocco Chinnici, de magistrats com Caponnetto, Caselli, Scarpinato, de don Luigi Ciotti, i de tants altres milers d'homes i dones que anònimament lluiten cada dia contra les màfies. Itàlia, país on les organitzacions controlen bona part del territori nacional, és també la nació europea més avançada en legislació contra la criminalitat, amb el moviment civil més ampli en contra de les màfies i, gràcies a alguns dels seus protagonistes, punta de llança en la reforma de l'estratègia contra el crim organitzat al Parlament Europeu.

Aquesta és la paradoxa italiana, una paradoxa que, com tota contradicció profunda en la identitat, ens ofereix interessants interpretacions, útils per a la nostra pròpia experiència i el nostre futur.

2. LES ORGANITZACIONS CRIMINALS ITALIANES

Referir-se a les màfies italianes és parlar d'organitzacions i grups criminals complexos que operen en un context de relacions que van de l'economia a la política, i que es distingeixen per la seva capacitat de controlar un territori. Les organitzacions criminals italianes, que condicionen la societat meridional sencera, es mouen en un vast i ramificat context relacional, configurant un sistema de violència i d'il·legalitat, dirigit a l'acumulació de capitals i a l'adquisició i gestió de posicions de poder, que s'avalua d'un codi cultural i gaudeix d'un cert consens social.

Ens agradi o no, no podem oblidar que les màfies italianes, a Sicília, la Campània, Calàbria i la Pulla, tenen un cert grau de consens social per la capacitat de donar respostes a les necessitats de les poblacions que viuen en els territoris

que controlen. Els mafiosos no només són criminals, són també distribuïdors de riquesa i agents d'amortització social.

I no estan sols. En cada un dels respectius territoris, la «burguesia mafiosa», fruit de la interacció entre subjectes il·legals i legals, assumeix funcions dominants en el context social. Per descomptat, aquestes màfies no haguessin sobreviscut sense estar alimentades cada dia per relacions d'interessos, compromisos i clientelisme amb el poder.

La facturació anual de les quatre organitzacions criminals no ha deixat de créixer en els últims anys, que segons algunes fonts se situa entre els 135.000 i els 170.000 milions d'euros. S'ha calculat que la presència i les activitats de les organitzacions criminals italianes en l'economia del país suposa la pèrdua de cent vuitanta mil llocs de treball a l'any i que, sense la màfia, els PIB respectius del sud i del nord d'Itàlia serien equivalents. El volum de negoci de les màfies italianes equival al 15-20% del PIB del país.

Entre aquestes màfies hi ha notables diferències, tant pel que fa a la presència geogràfica com a les modalitats organitzatives. La Camorra neix a la ciutat, a Nàpols, en els primers anys del 1800; la 'Ndrangheta, al camp, fora del latifundi; Cosa Nostra, en un territori mixt, ciutat i camp, a Palerm i els seus voltants, inclòs el latifundi. Mentre que en la màfia siciliana les jerarquies són més articulades i respectuoses, a la camorra subproletària les jerarquies són molt més dèbils i canvien amb rapidesa. En aquest sentit, la camorra és més oberta, més «democràtica», que Cosa Nostra. També es diferencien en la naturalesa de la seva inserció a la societat. En el vèrtex de la màfia siciliana es troben sovint diplomats i la seva col·lusió amb la burgesia professional ha demostrat ser molt vasta. A la camorra, al contrari, sobretot a la ciutat de Nàpols, no hi ha traces d'això; excepte raríssimes excepcions, no hi ha diplomats en el vèrtex dels clans o en els seus grups dirigents. El lideratge, avui com en el passat, procedeix del subproletariat urbà.

En els últims anys, l'augment de la presència de la criminalitat estrangera a Itàlia va determinar canvis estructurals en el panorama criminal d'aquest país i en les relacions amb les seves organitzacions mafioses històriques. Entre les màfies italianes i les màfies estrangeres es va establir una bona relació de convivència i de negoci. Ningú no va mostrar interès per desencadenar guerres inútils i perjudicials. Es preveu que aquesta tendència continuï en el futur, en una evolució que veurà l'augment dels interessos recíprocs i una tendència encara més forta en la formació de xarxes d'acords i de cartells interètnics.

2.1 LA CAMORRA

Se la sol definir erròniament com a organització criminal, de la mateixa manera que altres màfies, quan en realitat hi ha bandes de camorristes. La camorra, però, no existeix com a tal, un terme convencional abans que identificador d'una precisa i unitària organització criminal. Per camorra hem d'entendre les activitats que duen a terme els camorristes.

La camorra no és, com succeeix en el cas de Cosa Nostra, una comunitat criminal organitzada. No té una cúpula, no disposa d'una estructura vertical de

govern i de coordinació entre clans i famílies, no compta amb mecanismes interns capaços de dirimir litigis i enfrontaments o de dissenyar estratègies comunes per a afrontar l'acció repressiva de l'Estat.

Tanmateix, la fragmentació i la impossibilitat de donar vida a una federació estable de bandes criminals –dos dels seus trets característics– no han de ser considerades una debilitat. Al contrari, representen els seus factors més grans de perillositat social. La fragmentació s'ha demostrat més favorable per acomodar-la a totes les àmplies, difuses i estables formes d'il·legalitat que han caracteritzat la vida econòmica i social de la ciutat de Nàpols i de la seva àrea d'influència.

Per la seva durada històrica, pel nombre de persones implicades i pel nombre d'assassinats, en una hipotètica classificació del crim organitzat italià, la camorra figuraria en el primer lloc. En els últims vint-i-cinc anys ha comès prop de quatre mil homicidis –molts més que els comesos per Cosa Nostra– i en els seus clans i bandes participen milers de persones, fins a l'extrem de convertir-la no en una elit criminal sinó en un moviment criminal de masses.

La camorra constitueix un fenomen de criminalitat local i global, sempre amb el barri com a origen i base central del seu control territorial. Un fenomen que es presenta amb unes característiques particulars «d'ordre en el desordre», fins al punt que se la pot considerar com una de les possibles vies –i, al mateix temps, un dels preus pagats– per a assolir un equilibri i una estabilitat impossibles d'aconseguir a Nàpols per altres mitjans, ateses les condicions civils i socials de la ciutat.

Durant dècades i dècades es va deixar créixer la mala planta de la camorra, que finalment es va convertir en una realitat extraterritorial dins de l'Estat. Durant aquests anys, la camorra va ser considerada com una qüestió d'ordre públic. Una anàlisi interessada que va impedir que es fes visible el seu caràcter de moviment de masses. Finalment, va ocupar el centre de la societat i de l'economia, mentre la política semblava assumir un paper lateral i secundari. Les organitzacions camorristes no tenen, com a tals, una marcada connotació política i la majoria són absolutament indiferents a les ideologies polítiques. La camorra no sosté partits polítics sinó individus, disposats a tenir el suport dels clans i a l'intercanvi de favors, independentment dels seus partits de pertinença.

La camorra controla la ciutat de Nàpols i bona part de la província. Els clans s'han dividit el territori de manera capil·lar sense deixar cap zona de la ciutat fora de la seva influència. Segons l'informe de la Direcció d'Investigació Antimàfia (DIA)² corresponent al primer semestre del 2010, a la ciutat s'identifica la presència de trenta-nou clans i sis grups menors; a la província de Nàpols, quaranta-un clans i catorze grups menors; al Beneventano, sis clans i cinc grups menors; a Avellino, quatre clans, i a Salern i província, tretze clans. A Caserta i província hi ha una sola organització criminal rellevant, el clan dels casalesi, del qual depenen deu grups que controlen, a través de representants de zona, la província sencera i el baix Laci. Es registren, a més, nou grups aliats o federats als casalesi.

2. La denominació original en italià és Direzione Investigativa Antimafia (DIA), organisme creat per la Llei 410 de 30 de desembre de 1991, adscrit al Departament de Seguretat Pública del Ministeri de l'Interior italià.

Entre Nàpols ciutat i província, el mapa criminal indica l'existència d'uns setanta clans, que altres fonts eleven a gairebé un centenar, a més d'altres grups i subgrups subordinats a les organitzacions hegemòniques. En total, l'exèrcit de la camorra s'estima aproximadament en dos mil cinc-cents o tres mil soldats. Una estimació que deixa fora l'àmplia franja, numèricament incalculable, constituïda pels reforços i suports ocasionals, els membres de les famílies dels afiliats i els qui, propietaris de negocis o altres tipus d'establiments d'oci, aparentment lícits, serveixen de cobertura per al tràfic de drogues i mantenen relacions mercantils amb els clans. No és difícil calcular que, a Nàpols i província, no menys de cinquanta mil persones estan relacionades d'una manera o altra amb la criminalitat organitzada.

D'altra banda, segons les dades d'Interpol facilitades al Ministeri de l'Interior italià, dels pròfugs arrestats fora d'Itàlia a petició de les autoritats judicials d'aquest país, de l'1 de gener del 2000 al juliol del 2009, sobre cent quaranta-nou arrestos d'afiliats de la camorra, 'Ndrangheta i Cosa Nostra, quaranta-quatre van ser a Espanya. El percentatge més alt correspon a la camorra, amb trenta-quatre arrestos a Espanya sobre un total de setanta-quatre efectuats a tot el món. Aquestes dades difereixen de les recopilades per aquest autor al llarg del període esmentat, que –lluny dels trenta-quatre arrestos indicats per Interpol– assenyalen la detenció de seixanta-cinc membres de la camorra en tot el territori espanyol, vint-i-quatre dels quals van ser capturats a Catalunya i quaranta-un, a la resta del país.

Sigui cert o no que gairebé tots els clans que componen la galàxia criminal napolitana tenen presència a Espanya, com va assegurar el 2009 el comandant dels carrabiners de Nàpols, Gaetano Maruccia, sí que ho és que a Catalunya s'ha detectat la presència fixa i/o discontinua d'alguns dels clans napolitans més importants, en particular la dels grups integrats en l'Aliança de Secondigliano, i la residència estable de nuclis familiars vinculats a alguns dels protagonistes. Segons les informacions que he pogut recopilar, la llista de camorristes residents d'una manera o altra a Catalunya establiria, per les seves vinculacions orgàniques, l'elenc de clans següent: Licciardi, Contini, Di Lauro, Bocchetti, Amato-Pagano, Adinolfi, Esposito o Muzzoni (Casalesi), Zazo-Frizziero, Ascione, Sarno, Vollarò, Polverino, Nuvoletta, Mazzarella, Genovese, Pecoraro, Bianco, així com les famílies de Nocera i Pagani i el clan de Sant Marzano sul Sarno (Salern). Segons experts consultats, els clans amb més activitat a Catalunya en el tràfic internacional de drogues serien els secessionistes i el clan Nuvoletta, dedicat sobretot a l'haixix.

A banda i banda de la frontera del nou mil·lenni, Barcelona va convertir-se en la destinació comuna d'una sèrie de figures destacades de la camorra, amb unes biografies i activitats que giren al voltant de dos elements: l'Aliança de Secondigliano i el tràfic de drogues. Patrizio Bosti, Paolo Di Mauro, Raffaele Amato, Cesare Pagano, Maurizio Prestieri, la família Bocchetti, tots ells procònsols de l'exèrcit criminal napolità, arriben a la capital mediterrània compartint un passat en què s'entrecreuen aliances, conflictes, delictes i negocis, en primer lloc el tràfic d'estupefaents, sempre al voltant de l'Aliança fundada a final dels anys vuitanta.

Un dels grans protagonistes de la coalició va ser Gaetano Bocchetti, expert en la importació i en el control del mercat local d'estupefaents. Bocchetti va contribuir,

juntament amb Bosti (un altre dels «catalans») i Giuseppe lo Russo, al fet que l'Aliança convertís la zona de Scampia en el centre de venda de droga més gran del sud d'Itàlia i es transformés en pocs anys en el càrtel hegemònic dins del lucratiu tràfic de drogues: cocaïna des d'Amèrica del Sud i heroïna procedent de l'Orient, importada a través d'Albània. Bocchetti va guanyar una fortuna considerable, de la qual va poder gaudir fins al setembre del 1998, data del seu arrest. Condemnat a cadena perpètua per diversos homicidis, compleix la seva pena de presó sotmès al règim del 41 bis. Poc després de la detenció, la seva dona i alguns dels seus fills abandonen Nàpols i es traslladen a Catalunya amb bona part dels capitals de la família. Aquí segueixen vivint tranquil·lament, amb els seus noms autèntics i sense càrrecs en contra.

A Espanya, els casalesi –una organització mafiosa en el sentit tècnic del terme i que, a diferència dels clans de la ciutat de Nàpols, no participen en el gran tràfic internacional de drogues i tenen des dels seus orígens una gran vocació empresarial– haurien fet grans inversions en el sector turístic i immobiliari. Segons Rosaria Capacchione, la periodista d'*Il Mattino* amenaçada de mort pel clan Schiavone i una de les fonts informatives més fiables de tota la Campània, els casalesi tenen interessos a Espanya i a Catalunya, a través de societats espanyoles encarregades de rentar els diners procedents d'Itàlia i d'enviar-los de nou a aquest país, un cop nets dels seus orígens il·lícits. El clan Zagaria estaria realitzant importants inversions a Espanya, probablement a Catalunya. Operacions de blanqueig que desconeixen fins i tot les autoritats judicials italianes. Després de les detencions d'Eduardo Contini i Iovone, Zagaria és en l'actualitat l'últim gran boss històric de la camorra en llibertat i el més buscat per les autoritats després de quinze anys de clandestinitat.

Aquestes sospites, recollides al final del 2010, es van confirmar en part uns quants mesos després a l'Informe de la DIA corresponent al primer semestre del 2010, en el qual, a propòsit de la projecció internacional dels casalesi, els investigadors escriuen:

...que (el clan) s'ha demostrat en grau d'expressar un elevat nivell de capacitat criminal en altres zones de la península i més enllà dels confins nacionals (Amèrica Central, Gran Bretanya, Espanya, Alemanya, Països Baixos i països de l'Est europeu), on la seva presència s'explicita a través de modalitats delictives aparentment poc notòries, però igual de perilloses pel seu risc de contaminació de l'economia legal.

2.2 LA 'NDRANGHETA

De la 'Ndrangheta, la màfia calabresa, traçaré aquí un breu perfil.³ Diguem únicament que el seu volum de negocis s'estima al voltant dels 45.000 milions d'euros;

3. Sobre la 'Ndrangueta l'autor remet al fiscal italià Nicola Gratteri, al qual defineix com un dels experts més importants del món sobre aquesta organització criminal i qui per tant pot parlar millor sobre la seva naturalesa, l'organigrama, l'evolució i la projecció internacional actual.

que a Calàbria s'ha detectat la presència de cent trenta-una famílies; que només a la província de Reggio de Calàbria estarien actives setanta-tres organitzacions de tipus mafiós, vint-i-una a la província de Catanzaro, disset grups a la província de Cosenza i, finalment, Crotona i Vibo Valentia, amb tretze i set organitzacions, respectivament.⁴ En conjunt, el nombre de membres de la 'Ndrangheta s'estima al voltant dels deu mil afiliats, si bé altres fonts situen la xifra entre sis mil i deu mil. En tot cas, el nombre d'afiliats és molt superior al de la resta d'organitzacions criminals.

Tant Cosa Nostra com la 'Ndrangheta van començar la seva implantació al nord d'Itàlia en els anys seixanta. I, en alguns països, la penetració dels clans calabresos ve de més lluny. El clan Cotroni, per exemple, va dominar Mont-real, al Canadà, entre 1954 i 1978. A més de la seva implantació al Canadà i Alemanya, la màfia calabresa ja estava present en els anys noranta a l'Argentina, Bèlgica, Brasil, Xile, França, Gran Bretanya, Líban, Marroc, Països Baixos, Portugal, República Txeca, Espanya, Suïssa, Turquia, EUA, Veneçuela i Austràlia. En aquest país, el 1977, va desaparèixer un diputat australià, Donald Mackay, que estava investigant un vast tràfic de drogues en el qual estaven implicats calabresos i australians. I el 1989 van assassinar el sotscap de la Policia federal de Canberra, homicidi executat, segons sospites de la policia, per calabresos procedents de Reggio de Calàbria.

Els calabresos van conquerir una part del mercat mundial dels estupefaents amb els capitals inicials aconseguits amb el segrest de persones. Entre 1970 i 1990, els dos-cents set segrests atribuïts a l'*anònima calabresa* li van reportar al voltant dels 220.000 milions de lires que va utilitzar per iniciar les seves relacions amb els càrtels de Medellín i Cali. Avui, els calabresos mantenen relacions preferents amb els narcotraficants colombians, que valoren la seva fiabilitat. I també amb els càrtels mexicans, amb els quals col·laboren per a l'enviament de drogues a Austràlia.

La 'Ndrangheta té una estructura basada en la família natural. Els llaços familiars fan més difícil la traïció i no és casual que el nombre de penedits de la 'Ndrangheta és molt baix i entre ells no hi ha pràcticament *capos*. Només en dates recents hi ha hagut diversos casos, com el d'Antonino lo Giudice, cap de la família de Santa Caterina. Abans d'ells, l'últim gran penedit havia estat, el 2001, Paolo Iannó. La majoria de penedits procedeix de les famílies de Reggio de Calàbria però no de la jònica ni de la tirrènica.

Enumerar la relació d'activitats de la 'Ndrangheta és, per extensa, impossible. Allà on hi hagi la possibilitat de fer negocis, a qualsevol part del món, podem trobar-la. Una diversificació que ha fet dels clans calabresos els més forts, flexibles, dinàmics i fiables de l'escenari de les màfies. A les activitats tradicionals d'extorsió, usura i tràfic internacional de drogues i armes s'han afegit altres interessos empresarials: inversions en sectors molt remuneratius i útils per a enfortir una burgesia criminal difusa en el teixit social i en el poder local. En els territoris que controla,

4. Dades de l'any 2008.

moltes d'aquestes pràctiques econòmiques suposen una gestió de caràcter monopolista no només del mercat criminal sinó de sectors productius sencers.

La usura, igual com les extorsions, constitueix per a la criminalitat calabresa un canal estructural d'ingressos al mateix temps que de blanqueig dels seus capitals il·lícits. D'una banda, en una economia regional caracteritzada per un component significatiu d'economia submergida, amb activitats econòmiques i comercials precàries, aquestes activitats criminals desenvolupen un paper d'autèntica substitució del mercat legal del crèdit. D'altra banda, representa una forma avançada d'infiltració mafiosa, articulada en la majoria de casos a través d'un perillós trenat entre classe empresarial, polítiques bancàries i criminalitat organitzada. Mercat en profunda expansió, la usura suposa per a aquesta organització un important volum de negoci, que ja l'any 2004 s'estimava superior als 4.000 milions d'euros.

El sector de la construcció continua sent aquell en què es projecta de forma més intensa la capacitat empresarial de la 'Ndrangheta però, entre les activitats il·legals dels clans calabresos (en concret, la *cosca* de Giuseppe Morabito al nord d'Itàlia, Alemanya i Suïssa), es compten també les falsificacions de garanties bancàries, la clonació de títols (accions) i les estafes bancàries. Se sap que estan darrere de nombroses operacions il·lícites en perjudici d'instituts de crèdit nacionals i internacionals.

La 'Ndrangheta, que és l'organització criminal italiana que ha patit la menor agressió als seus capitals, s'ha especialitzat a oferir a les màfies estrangeres diversos tipus de serveis com, per exemple, el blanqueig dels diners procedents de la prostitució.

En els dos últims anys, els clans calabresos han iniciat una escalada d'atemptats i d'actes de violència contra símbols de la presència de l'Estat al seu territori, en particular contra la magistratura local.

Des dels anys noranta, a diferents punts d'Espanya –Màlaga, Cambrils, Palma de Mallorca, Madrid, Barcelona i Almeria– han estat detinguts nombrosos membres d'aquesta organització. A Madrid, a mitjan de la dècada, van ser arrestats Domenico Paviglianiti, *capo* del clan Stefano; Giovanni Puntorieri i Luigi Molinetti, *killer* dels Stefano, als qui a Itàlia es relacionava amb quaranta assassinats, detinguts al costat d'altres membres de la 'Ndrangheta instal·lats a la Costa Brava. El març del 2004 va caure, també a Madrid, Antonio Pangallo. I, a l'octubre del 2008, Maesano Rocco Adriano, detingut prop de l'aeroport de Madrid. A Palma de Mallorca, l'abril del 2006 va caure Marco Rodolfo del Vento, home de confiança del boss Biagio Crisafulli, *capo* d'un dels clans calabresos més importants. El març del 2009 va ser detingut a Marbella Giuseppe Utzeri, presumptament implicat en un dels pocs episodis de sang coneguts al nostre país i vinculats a les activitats de la 'Ndrangheta: la mort del narcotraficant espanyol Rafael Castilla Lajjara, assassinat el 2003 a Almeria.

A Catalunya, el juliol del 2008 va ser detingut a Cubelles Ippolito Magnoli, vinculat al grup Mollé-Piromalli i actiu en el tràfic internacional de drogues. A Barcelona, Silvano Botti, encarregat de les relacions amb els càrtels colombians de la cocaïna; a Tarragona van caure Leonardo Micciola, magatzemista de la droga a la zona de Salou-Cambrils, i el seu lloctinent, Sergio Tranquillo. Abans, el 1996, a la

capital catalana també va ser arrestat el pròfug Giuseppe Carnevale, acusat d'homicidi, tràfic d'estupefaents i armes i blanqueig de capitals. L'últim arrest important va ser el d'Ettore Facchinetti, a Caldes de Monbui, el març del 2009. Facchinetti, reclamat per la justícia italiana, feia de contacte entre els càrtels colombians i els clans calabresos.

Els clans de la 'Ndrangheta individualitzats a Espanya són, entre d'altres, el Paviglianiti-Latella i Maesano-Paviglianiti-Pangallo, Lo Giudice, Cicero, Piromalli-Molè, Candeloro Parrello, Marando i Sergi.

2.3 COSA NOSTRA

Els canvis imposats per la globalització van modificar les estratègies internacionals dels grups criminals i també els seus models organitzatius. Les grans organitzacions delictives es van veure forçades a triar entre l'adequació als nous models corporatius imposats pel mercat o, per contra, mantenir-se fidels als seus vells comportaments, amb el risc de quedar confinats en els seus territoris d'arrelament i ser derrotats per adversaris econòmicament més agressius, més ben estructurats i amb capacitat d'expandir-se en nous territoris a través de noves relacions i oportunitats. L'etern dilema entre créixer o extingir-se. La internacionalització de la 'Ndrangheta calabresa il·lustra els beneficis de la primera opció. I la reclusió i l'aïllament de Cosa Nostra els riscos de la segona.

Cosa Nostra no ha adoptat l'estratègia de la submersió i l'aïllament per lliure elecció. Ha estat obligada a fer-ho per la continuada ofensiva de la magistratura i de les forces de seguretat en aquests últims anys. Gràcies a l'excel·lent treball de policies i jutges, aquesta organització no va poder implementar cap altra estratègia de futur. En aquesta ofensiva, la millora de la capacitat d'investigació –tant des del punt de vista tècnic i tecnològic com de l'anàlisi i la interpretació de les dinàmiques del fenomen i de les investigacions de caràcter econòmic i financer, inimaginables anys enrere– ha tingut un paper molt important.

La fi del període corleonès, segellat amb l'arrest de Provenzano l'abril del 2006, va suposar un buit no només de poder sinó de definició estratègica, un canvi generacional que no ha estat superat i que policia i magistratura van aprofitar. La previsió de Provenzano que, en el termini de deu anys, Cosa Nostra superaria definitivament la crisi oberta el 1992, no s'ha complert. Les anàlisis més recents posen en relleu la continuïtat de la crisi, que es manifesta en una creixent pèrdua d'homogeneïtat associativa, un dels seus principals trets històrics. Cosa Nostra és avui molt menys unitària que en els temps de Riina. Pèrdua d'unitat i d'homogeneïtat que s'acompanya, inevitablement, de canvis en el lideratge de les seves organitzacions i famílies. Manté, però, la vitalitat de la seva associació amb el món empresarial, administratiu i polític, una altra de les seves característiques sistèmiques, encara molt sòlida i dinàmica, capaç d'assegurar futures projeccions.

Podríem dir que la crisi ha afectat amb duresa l'expressió militar de l'organització, que no obstant això manté el seu caràcter com a màfia governativa. Ha perdut pes com a subjecte promotor, però encara és una poderosa estructura de mediació. Domina per descomptat la seva fortalesa siciliana, però no té cap mena

de control fora de les seves fronteres. Verticalista en excés, ha perdut terreny en favor de grups molt més flexibles i per tant més adaptats als ritmes actuals dels tràfics. En els últims anys s'ha concentrat gairebé exclusivament en les extorsions i a assegurar la seva presència en l'adjudicació de l'obra pública siciliana. Amb aquestes activitats ha pogut obtenir, de forma molt poc visible, importants recursos econòmics, destinats només en part al manteniment de l'organització. Cosa Nostra encara conserva el seu caràcter mutualista pel qual garanteix el manteniment dels detinguts i de les seves famílies.

Una altra part dels capitals és invertida en el tràfic de drogues, en el qual Cosa Nostra ha perdut l'hegemonia que va tenir en el passat. Substituïda per altres organitzacions criminals internacionals, en primer lloc per la 'Ndrangheta calabresa, manté acords amb aquestes organitzacions per a l'adquisició, el transport i el subministrament de la droga. No està absent en el gran tràfic internacional, però des d'una posició secundària. Part de la droga que arriba a Itàlia procedent d'Espanya arriba a Palerm per mitjà de Nàpols i Reggio de Calàbria, és a dir, a través de la iniciativa d'organitzacions plenament inserides en el tràfic internacional.

Tota una generació de *capos* segueix a les presons i si bé han aparegut altres individualitats, majoritàriament no tenen la qualitat delictiva o criminal dels seus antecessors. Aquest factor ha comportat una pèrdua significativa de qualitat dels seus quadres dirigents, la qual cosa és positiva per a l'Estat. Cosa Nostra troba cada vegada més dificultats per reemplaçar els dirigents detinguts o desapareguts per raons d'edat per joves prou preparats des del punt de vista professional de la màfia. El canvi històric va portar, a més, una crisi de vocacions. La fascinació dels joves pel món de Cosa Nostra no és la del passat i el reclutament de nous afiliats s'ha fet més difícil.

Els arrestos successius dels nous líders destinats a dirigir l'organització (Lo Piccolo, Mimo Raccuglia, Giuseppe Liga, Gianni Nicchi) i el fracàs de tots els intents de reestructurar el seu òrgan de govern, així com la manca de respostes a aquests cops, ha suposat un cost addicional per a la màfia, organització que funciona mitjançant la por i el mite de la seva invulnerabilitat. Les víctimes del xantatge mafiós, que són milers a tot Sicília, tenen cada vegada més la percepció que la força de la màfia davant de l'Estat s'està reduint i molts s'han atrevit a rebel·lar-se contra la fiscalitat criminal. Això ha implicat un gravíssim menyscapse per a l'economia de Cosa Nostra, i també per a la seva imatge.

La pèrdua de la seva capacitat d'intimidació social ha permès a la societat siciliana fer un pas endavant en la reconquesta d'espais de legalitat. Diverses articulacions de caràcter civil, des d'associacions juvenils com Addiopizzo o Consum Crític fins a entitats professionals i econòmiques com Confindustria Palerm, Professionisti Liberi, Libero Futuro, a més de cooperatives i associacions *antiracket* o de familiars de víctimes de màfia, publicacions com *'U Cuntu* i televisions com Telejato, han adoptat disposicions de defensa corporativa i de rebuig davant del problema de l'extorsió. Avui, les denúncies d'empresaris i comerciants sobre les pràctiques d'extorsió de la màfia –una cosa impensable fa pocs anys– comencen a ser habituals en la realitat siciliana. I en alguns llocs s'ha produït la ruptura de blocs de poder que condicionaven la vida econòmica i social del territori.

Per descomptat que, malgrat tots aquests elements, no podem parlar d'una derrota de Cosa Nostra. Els símptomes externs són menys inquietants que en el passat, no hi ha manifestacions de violència extrema, hi ha diverses generacions de *capos* detinguts però, tot i així, la màfia siciliana està lluny d'haver estat vençuda. Està en peu, mutant un cop més la seva identitat criminal i continua sent extremadament perillosa. La seva naturalesa ja esmentada d'agent mediador en el camp de l'economia, la política i l'Administració pública, així com la seva presència activa en els sistemes criminals asseguren, de moment, la seva supervivència.

Si bé en aquests últims mesos, membres de Cosa Nostra han estat detinguts a França, Portugal i Espanya, com Claudio Adriano Giusto, detingut el 18 d'abril de 2011 a Alcarràs (Lleida), no es pot parlar d'una implantació orgànica i difusa dels sicilians en aquests països.

3. L'ANTIMÀFIA, L'ALTRA CARA DE LA CONTRADICCIÓ

Acostem-nos ara a l'altra cara de la paradoxa italiana, l'antimàfia.

A l'hora d'abordar aquest tema, una primera i obligada puntualització: no és fins el 1982, després de l'atemptat de via Carini on van perdre la vida el general Carlo Alberto dalla Chiesa, la seva dona i un agent de custòdia, amb l'aprovació de la Llei Rognoni-La Torre,⁵ quan s'introdueix en el Codi penal italià el delictes específic d'associació mafiosa per delinquir, instrument legal amb el qual poder combatre judicialment la criminalitat organitzada. Fins aquest any, la pertinença a una organització criminal com Cosa Nostra, per exemple, no suposava cap delictes. «Però, tu realment creus que la màfia existeix?» seguien preguntant alguns jutges a Falcone el 1979. Dos anys abans, una sentència del Tribunal de Cassació establí que l'antiga màfia no era una associació criminal.

Parlem doncs d'una realitat, la de l'antimàfia italiana, de la qual es compliran els primers trenta anys de vida. Una història breu però intensa que resumiré, per òbvies raons d'espai, de forma molt sintètica.

La moderna antimàfia italiana troba les seves arrels, el seu alè i bona part de la seva identitat en l'acció de la magistratura o, per ser precisos, d'una part de la magistratura: la que, agrupada en el *pool* antimàfia de Palerm al voltant del jutge Rocco Chinnici primer i d'Antonino Caponnetto després, entre el 1983 i el 1987 va colpejar l'estructura de Cosa Nostra, va instruir el maxiprocés de 1986, va posar fi a la impunitat d'aquesta organització i va fer possible que l'Estat italià adquirís davant del món certa dosi de credibilitat en la seva batalla contra el fenomen mafiós.

L'aparició dels magistrats agrupats en el *pool* de Palerm va significar una ruptura històrica, més encara, va suposar una infinitat de ruptures radicals amb el passat, i altres tantes innovacions no menys decisives. Entre aquestes innovacions hi va haver l'intent, aconseguit especialment pel jutge Chinnici i altres magistrats,

5. Llei italiana núm. 646, de 13 de setembre de 1982, coneguda popularment amb el nom dels seus impulsors.

com Giovanni Falcone i Paolo Borsellino, de construir una via de relacions entre la justícia i la societat civil.

Un mèrit afegit d'aquests jutges va ser el d'emmarcar la lluita contra el crim organitzat en un context molt més ampli que el simple àmbit judicial, i vincular-la a la formació d'una consciència social favorable a la legalitat i a l'educació dels joves. Chinnici, i més tard Caponnetto, Falcone, Borsellino i la resta de magistrats del *pool*, i amb ells altres magistrats d'altres regions d'Itàlia, van entendre que els problemes de la criminalitat, igual que els problemes de la corrupció i de la il·legalitat en general, només podrien entrar en possibles vies de solució amb voluntat política, factor que per descomptat no depenia del seu esforç, amb tenacitat civil i educant les noves generacions per la legalitat. En aquest sentit, i al marge de les seves contribucions professionals en l'àmbit de la investigació judicial, tots ells van desenvolupar un treball extraordinari, acudint amb freqüència a les escoles i establint vincles amb sectors de la societat civil siciliana i amb exponents i forces socials de tot el país.

La seva intuïció va ser extraordinària i, de fet, va ser un llegat importantíssim, recollit després de les seves morts per una nova generació de magistrats i també per sectors de la societat civil que avui, al cap de trenta anys, són i se senten hereus d'aquella idea, més enllà que l'antimàfia civil no hagi sabut trobar en aquests anys la unitat necessària per a coordinar i optimitzar les seves accions i que part d'aquesta herència hagi estat destruïda deliberadament per l'acció de successius governs italians. Altres exponents de la justícia, com Gian Carlo Caselli, Roberto Scarpinato i Antonio Ingroia, entre d'altres, van continuar aquesta tasca, fonamental a l'hora de fomentar una consciència social que donés suport i complementés la lluita policial i judicial contra la criminalitat.

D'aquesta manera, de la mà d'aquests jutges, la justícia va contribuir decisivament a despertar l'imperatiu moral d'una part de la societat i va provocar que l'organització Cosa Nostra i el sistema de poder politicomafiós d'aquella època entressin en una de les crisis històriques més greus. I no només això: els magistrats van reivindicar la llei com a instrument de canvi, de refundació moral, cultural i social. Amb la seva manera d'entendre la lluita contra la criminalitat i no oblidar que, on les màfies actuen, la primera víctima és la dignitat de les persones, aquests jutges van situar un sector de la magistratura italiana al capdavant de la renovació moral de la vida pública del seu país.

Un paper que transcendeix el camp estrictament jurídic, però que sens dubte és afí al concepte de justícia i a la seva imatge més noble.

És per aquesta raó, entre d'altres, que al meu entendre aquest model d'antimàfia integradora de lluites i afanys, uns a través de la justícia, altres a través de l'educació, la cultura, el periodisme, el treball associatiu o el simple exercici honest de cada professió, va tenir –i continua tenint– un mèrit extraordinari i un valor afegit que el converteix en patró útil per a l'antimàfia de qualsevol país. Crec que, en el camp de la lluita contra la criminalitat organitzada i la il·legalitat en general, aquesta visió panoràmica i proactiva de la justícia i del seu paper en la societat continua sent una referència vàlida per a altres realitats, per diferents que siguin respecte del context italià.

La realitat criminal d'Itàlia no és la nostra. Una situació extrema com la italiana exigeix, sens dubte, articulacions molt més complexes que les que hem de dissenyar nosaltres a l'hora d'afrontar el crim organitzat i les seves activitats al nostre país. Però no hi ha dubte que en l'estratègia global de prevenció i tractament d'aquest problema i, més enllà d'això, de la il·legalitat com a fenomen econòmic i social, l'experiència, la lucidesa i la sensibilitat de la mirada de l'antimàfia italiana poden i han de ser tingudes en compte.

En la lluita contra la criminalitat, la repressió del dia després suposa sempre un cert fracàs. S'ha de prevenir i una prevenció adequada requereix més consciència social sobre què és i què significa la criminalitat i la il·legalitat en general. Combatre el crim organitzat és també educar, recordar als joves que la legalitat és un espai que s'habita o bé una geografia que s'abandona. Amb el risc que abans o després passi a ser ocupada per les organitzacions mafioses i per la indústria de la il·legalitat.

Cal dir que la legislació antimàfia italiana és un conjunt de disposicions que inclouen diferents lleis pertanyents a diversos sectors jurídics: dret penal, dret processal, administratiu, penitenciari, etc., fruit d'una política legislativa de tipus emergencial. Està constituïda per una sèrie de normes que són resultat de contingències marcades per greus delictes de sang. La història de la legislació antimàfia a Itàlia té una estricta correspondència amb la cronologia dels delictes més greus esdevinguts al país en les últimes dècades.

Així, per exemple, la Llei que instituïa la Comissió parlamentària antimàfia el 1963 va ser la resposta de l'Estat a la commoció col·lectiva que va provocar la massacre de Ciaculli, a Palerm, en què una autobomba col·locada pels clans de Cosa Nostra va matar set carrabiners. O les modificacions de les mesures de prevenció del 1956, que feia més eficient la repressió de les activitats de la màfia, aprovades el 1975, després de l'homicidi del fiscal de Palerm, Pietro Scaglione.

També la Llei Rognoni-La Torre, que va esdevenir un element clau en la legislació antimàfia i un eficaç instrument per a l'agressió a l'acumulació econòmica il·lícita, introduint la nova figura del delicte d'associació mafiosa (article 416 bis CP), així com les mesures de segrest i confiscació dels béns mafiosos, va ser aprovada el setembre del 1982, després de l'assassinat del prefecte Carlo Alberto dalla Chiesa. Una innovació que va permetre una extraordinària acceleració de l'acció judicial contra les organitzacions mafioses i que va donar, entre els seus primers fruits, la posada en marxa del maxiprocediment instruït pel *pool* antimàfia de Palerm.

Així mateix val la pena recordar la norma del 41 bis, imposada pel ministre de Justícia Claudio Martelli després de l'homicidi de Paolo Borsellino, el 19 de juliol de 1992, que no només va suposar un nou règim penitenciari per als mafiosos, moltíssim més dur que l'anterior, sinó una autèntica ofensa per als homes de Cosa Nostra, habituats fins a aquell moment a la impunitat i a un règim carcerari de caràcter gairebé hotel·ler, que permetia als detinguts celebrar els assassinats de jutges i policies amb xampany.

Per als grans *capos* de Cosa Nostra, per a qui el carisma del seu lideratge descansa en bona part en la capacitat de preservar la impunitat de l'organització i dels seus soldats, l'aplicació del 41 bis va significar un repte absolutament inac-

ceptable. Tan inacceptable era aquesta norma que formava part de les exigències formulades per Riina en les negociacions que hi van haver a mitjan 1992 entre Cosa Nostra i l'Estat italià per posar fi a la campanya de terrorisme mafiós plantejada al país pels corleonesos. Els detinguts subjectes al 41 bis són aproximadament set-cents i, segons els seus defensors, suposen també el 4% dels suïcidis que tenen lloc a les presons italianes, seixanta-quatre l'any 2010. També per això, la vigència i la necessitat de prorrogar o no el 41 bis, i la seva reforma, han constituït al llarg d'aquests darrers vint anys un debat permanent a Itàlia, centrat a determinar si subsisteixen o no les condicions que van portar a la seva aplicació.

També la creació d'òrgans i estructures com la DIA, la Direcció Nacional Antimàfia (DNA),⁶ les fiscalies antimàfia territorials o les lleis que guarden relació específica amb l'extorsió a comerços i empreses, a final d'aquell mateix any 1991, neixen després de l'assassinat a Palerm de Libero Grassi, símbol de la classe empresarial que es rebel·la contra l'extorsió mafiosa.

Segons l'opinió de molts jutges italians implicats en la lluita contra la delinqüència organitzada, aquesta legislació de caràcter excepcional, condicionada per la urgència política de donar una resposta immediata als desafiaments mafiosos, no ha pogut gaudir d'una normalització prou raonada, d'una reflexió sistemàtica en relació amb el conjunt de les normes. Amb el resultat que no constitueix un sistema orgànic de normes operatives en els diversos sectors del dret i, en conseqüència, no permet una més eficient i més eficaç acció de lluita contra la màfia. Per tal de racionalitzar el conjunt de la legislació antimàfia i transformar-la en una eina orgànica i eficient, el 1998 es va instituir una comissió d'estudi, presidida pel professor Giovanni Fiandaca, que tenia com a finalitat la creació d'un projecte de Text únic de la legislació. La Comissió va acabar els seus treballs l'any 2001, amb la proposta d'una àmplia reforma legislativa sobre el tema —reforma que segueix dormint el somni dels justos en un calaix del ministeri.

En els últims anys, en sintonia amb una sempre major pèrdua de sensibilització política amb la lluita contra la criminalitat organitzada, la legislació antimàfia a Itàlia ha patit una progressiva despotenciació, fins a l'extrem que magistrats com Gian Carlo Caselli i Antonio Ingroia, successors del llegat de Falcone, la considerin tot just una ombra de la legislació vigent en el període immediatament posterior als successos del bienni 1992-1993, que va comportar importants èxits.

Hom es pot dir, no sense raó, que l'antimàfia italiana és un fenomen minoritari i que no representa el grau de consciència de tot el país, que els seus trenta anys d'existència i de lluita no han impedit l'imperi difús de les màfies, i que els seus resultats més significatius s'han produït només a Sicília, amb escàs ressò en altres regions d'alta densitat mafiosa, com Calàbria i la Campània. És cert. Com també ho és que ha tingut puntualment un important paper en el blindatge dels magistrats més exposats i de la magistratura en general, en la crisi de Cosa Nostra i en la reconquesta de petits espais de legalitat, en la creació de protocols antimàfia i en la batalla per avançar, a Itàlia i fora d'Itàlia, en una estratègia més eficaç en la

6. La seva denominació original és Direzione Nazionale Antimafia (DNA), organisme dependent del Ministeri de Justícia italià.

lluita contra la criminalitat organitzada. Caldria preguntar-se què se n'hauria fet de l'experiència judicial dels anys vuitanta, del llegat del *pool* de Palerm, del llegat de Falcone i Borsellino, sense l'existència d'aquesta antimàfia composta pel segment més lúcid de la societat italiana. I recordar que la Llei 109 sobre la reutilització social dels béns confiscats a les organitzacions criminals, que marcava un abans i un després en la lluita contra les màfies a Itàlia, va entrar en vigor el 7 de març del 1996, després que un milió de ciutadans signessin la petició popular de suport a la proposta de llei. En els quinze anys transcorreguts, centenars d'hectàrees de terrenys, viles, apartaments i altres béns immobles han estat transformats en cooperatives socials, seus d'associacions, comunitats d'acollida i centres culturals, gràcies a aquesta iniciativa.

D'altra banda, no oblidem que si als ulls de l'opinió pública la criminalitat organitzada sembla guanyadora és també perquè la resistència política i administrativa és escassa o més aviat nul·la.

Algunes de les figures sorgides de l'antimàfia civil i trasplantades al camp de la política, com són els casos de Sonia Alfano, responsable del Departament Antimàfia d'Itàlia dels Valors i filla del periodista Beppe Alfano, assassinat per la màfia el 1993; de Rita Borsellino, germana del jutge Paolo Borsellino, o de Rosario Crocetta, eurodiputat del PD i exalcalde de la població siciliana de Gela –tots tres membres del Parlament Europeu–, han portat a Estrasburg les seves reivindicacions i propostes per una millora de les lleis, normes i procediments relatius a la lluita contra les organitzacions criminals en l'àmbit europeu.

D'aquesta manera, l'experiència italiana, tan negativa en altres aspectes, està contribuint positivament a situar el problema de la criminalitat organitzada en un lloc molt més visible i prioritari que el que va obtenir, per exemple, en el Tractat de Lisboa del 2009, i a imposar, com a objectiu més urgent, la recerca d'una millor coordinació internacional en la batalla contra les màfies, en primer lloc en l'àmbit europeu. En aquesta coordinació –com insisteixen els italians– l'absència del delictes d'associació mafiosa en la legislació de molts dels països membres de la Unió Europea és emblemàtica, molt significativa dels dèficits que hi ha encara en aquesta matèria. Si els vint-i-set Estats de la Unió reconeguessin el delictes d'associació mafiosa als seus països es faria un pas endavant important en aquest sentit –asseguren. Però Europa s'hi resisteix.

Els protagonistes de l'antimàfia italiana han denunciat a la seu de la més alta instància política europea la dificultat de combatre el crim organitzat a Europa en absència de normes comunes, relatives tant a l'arrest per associació mafiosa com a la confiscació de béns reconduïbles a les organitzacions criminals o al blanqueig de capitals, i han subratllat la necessitat de centralitzar les investigacions en tot el territori europeu. Tot això suposaria un veritable salt de qualitat en matèria de lluita contra la criminalitat, a més de la importància fonamental que la independència de la magistratura estigui plenament garantida, especialment en els casos en què les investigacions judicials arriben a l'àmbit polític o financer –aspecte en el qual els italians, certament, tenen una àmplia experiència, però en el qual no constitueixen una excepció europea. També han col·locat a la taula de debat aspectes fonamentals, com el de les rogatòries internacionals, excessivament lentes i moltes

vegades sense resposta, o el de com afrontar, a tot l'àmbit europeu, l'important assumpte dels penedits.

He de dir que tot això ho han fet malgrat l'oposició de la majoria de la classe política italiana, poc favorable a pronunciar la paraula «màfia» fora de les seves fronteres, i menys en les seues institucionals europees, i malgrat els innombrables obstacles, a més de les seves pròpies limitacions i contradiccions.

Als europarlamentaris procedents de la trinxera antimafiosa italiana es deuen, en bona part, alguns dels passos importants que s'han fet a la Unió en els últims mesos. El febrer del 2010, Crocetta va demanar al Parlament Europeu la institució d'una Comissió temporal per «afrontar el fenomen de les màfies a Europa i la seva connexió amb el sistema financer» i un estudi sobre el blanqueig de capitals. D'altra banda, Alfano, en la seva petició a la Comissió de Llibertats Civils, Justícia i Afers d'Interior del Parlament, va donar suport a la demanda de Crocetta i va sol·licitar així mateix la introducció en l'àmbit de la Unió Europea del delictes d'associació mafiosa (ja existent a Itàlia), l'aplicació d'una normativa comuna en matèria de segrest i confiscació de béns reconduïbles directament o indirectament a les màfies i/o procedents d'activitats il·lícites desenvolupades per organitzacions de caràcter mafiós, i també la realització d'un estudi rigorós i específic relatiu als impactes econòmics de les màfies a l'àmbit de la UE, que serveixi de base per a una acció eficaç en la lluita contra la criminalitat.

El 25 d'octubre de 2011, el ple del Parlament Europeu va aprovar⁷ la proposta de l'eurodiputada Alfano, un document que pot servir com a estratègia base per a la futura política europea contra el crim organitzat. Preveu la creació d'una comissió parlamentària antimàfia europea, l'harmonització de les normatives nacionals, l'extensió a tots els Estats membres de la UE de la consideració del delictes d'associació mafiosa, normes contra la criminalitat financera i el blanqueig de diners, i normes per evitar que els condemnats per delictes vinculats a la criminalitat organitzada puguin presentar-se com a candidats a les eleccions europees; a més de l'establiment de normes per al recorregut dels fons europeus i per al reconeixement recíproc de les decisions judicials i de la cooperació en matèria investigadora. Aquest document ha passat a la Comissió Europea perquè en els propers mesos es promulguin una sèrie de propostes legislatives. És a dir, que alguns dels obstacles que avui impedeixen un eficaç contrast contra el crim organitzat a Europa podrien superar-se amb un nou marc legislatiu comú. Pot ser un pas endavant important.

Diguem, per acabar, que Itàlia no ha solucionat encara normatives relatives, per exemple, a l'autoreciclatge i al segrest de béns propietat de mafiosos a l'exterior, casos en els quals la legislació italiana no està adequada als estàndards europeus i que no van ser incloses en el Pla extraordinari contra la màfia, aprovat pel Parlament italià l'agost del 2010 i mitjançant el qual es van introduir importants disposicions per al recorregut dels fluxos econòmics i financers de les empreses guanyadores de licitacions d'obres públiques. O la més clamorosa inadequació de la legislació

7. Per 584 vots afirmatius, 48 abstencions i 6 vots negatius.

italiana a la Convenció europea sobre la corrupció de gener de 1999, decisiva en un context en què, per exemple, segons una enquesta de la Cambra de Comerç de Palerm, el 70% dels empresaris considera que la corrupció de l'Administració pública constitueix l'obstacle més fort per al seu creixement econòmic. I no s'ha solucionat tampoc la reutilització dels béns segrestats a la màfia: el 45% dels béns confiscats és inutilitzable perquè està subjecte a hipoteques bancàries...

4. REFLEXIONS FINALS

Vull exposar dues reflexions que són fruit de vint-i-tres anys d'observació atenta i permanent de l'escenari de la criminalitat italiana i del seu antagonista, l'antimàfia, i que són molt més fàcils de fer des d'una situació d'independència. Situació favorable que vull aprofitar.

La visió del fenomen de la criminalitat i dels mafiosos està trufada de tòpics i estereotips. Però també de mitges veritats i de simulacions, que suposen un risc afegit. L'exemple més transparent d'aquesta actitud i del perill que comporta va ser l'atemptat de Duisburg, una ciutat alemanya propera a Frankfurt, l'agost del 2007, atemptat en què van ser assassinats davant d'un restaurant italià sis membres d'un clan de San Luca, a Calàbria. Alemanya, les seves autoritats, l'opinió pública, van descobrir aquell dia amb horror la presència de la 'Ndrangheta al país i el perill que aquesta representava. Evidentment, la realitat era una altra, molt diferent. Les investigacions del Bundeskriminalamt (BKA) i dels serveis de seguretat alemanys sobre les famílies de San Luca i les seves activitats al seu país havien començat l'any 2000. Al llarg de set anys, les investigacions no es van transformar en cap mesura pràctica preventiva.

Quina és la simulació o la duplicitat dels Estats? Que mentre arriben els capitals de les organitzacions criminals i no passa res, s'accepten pensant que és possible que l'arribada dels diners no suposa necessàriament la dels mafiosos. Duisburg va demostrar que quan arriben els capitals, amb ells arriben els mafiosos... amb la seva violència.

La segona reflexió, i amb això acabo, és que l'antimàfia del dia després, com la defineix Nicola Gratteri, no ha de marcar el futur de l'acció policial i judicial contra el crim organitzat. Gratteri té raó: la lluita contra les màfies no es fa amb els controls de carretera sinó amb les investigacions. L'Estat, els Estats europeus, si volen ser creïbles en aquest camp, han d'omplir els buits orgànics i han de donar resposta a les insuficiències de policies i jutges, primer amb recursos ordinaris i després, si és possible, amb recursos extraordinaris. No hi ha una altra via per afrontar amb garanties d'èxit el decisiu rept de la criminalitat dels nostres dies.

Però, aquesta lluita no pot deixar-se únicament en mans de les forces d'ordre i de la magistratura. Necessita una antimàfia que abans que institucional sigui social.

Si traiem el problema del crim organitzat de l'àmbit estrictament policial i judicial i el reconeixem com un problema complex de la societat contemporània, un

problema de naturalesa polièdrica –de caràcter econòmic, polític, amb incidència en la qualitat democràtica, en el mercat laboral, etc.–, és evident que la prevenció i el tractament d'aquest problema ha de ser transversal i ha d'integrar diferents agents socials i diferents mirades i perspectives. En aquesta recerca de solucions, que és una recerca comuna de solucions per a tothom, lògicament la societat no pot ser-ne exclosa.